

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในโลกบนดินแดนชมพูทวีป ซึ่งในปัจจุบันได้แยกเป็นประเทศอินเดีย เนปาล ปากีสถาน บังกลาเทศ เป็นต้น โดยเริ่มขึ้นเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะออกบวชแล้ว ได้ตรัสรู้ธรรมเป็นพระพุทธเจ้า ต่อมาพระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นปฐมเทศนา คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร แก่ปัจจุวัคคีย์ ทั้ง ๕ องค์ พราหมณ์โกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมขอบวชในพระพุทธศาสนาซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ จากวันนั้นเป็นต้นมาพระพุทธเจ้าได้เสด็จจาริกเผยแผ่ศาสนาธรรม ไปทั่วชมพูทวีปทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง และแผ่ขยายไปอย่างรวดเร็ว มีผู้เลื่อมใสศรัทธาเพิ่มมากขึ้น มีทั้งสงฆ์สาวก อุบาสก และอุบาสิกา ในจำนวนพุทธบริษัททั้งหลายมีพระอสีติมหาสาวกเป็นผู้มีบทบาทสำคัญเพราะเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย^๑ คือพระสงฆ์สาวกผู้ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ในสมัยพุทธกาล ซึ่งได้บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก^๒ มีบทบาทในการประพฤติตนเป็นแบบอย่างของพุทธบริษัทและรักษาพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สืบต่อกันมาตามลำดับ

บุคคลผู้จะบรรลุธรรมนั้น สิ่งสำคัญประการแรก คือการศึกษาถึงหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ โดยเฉพาะโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมโดยเฉพาะ พระองค์ทรงแสดงไว้ในวาระต่าง ๆ กัน เพื่อให้เหมาะกับจริตนิสัยของแต่ละบุคคล โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ประกอบด้วย สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ และมรรคมีองค์ ๘ แต่ละหมวดธรรมมีความสมบูรณ์อยู่ในตัว ผู้ปฏิบัติจะถือหลักธรรมหมวดไหนในการปฏิบัติก็สามารถบรรลุธรรมได้ เช่นเดียวกันเปรียบเหมือนแม่น้ำทุกสายย่อมไหลลงสู่มหาสมุทรฉันใด การปฏิบัติธรรมตามหมวดธรรมใด ย่อมนำไปสู่การบรรลุธรรมได้ฉันนั้น โดยสรุปการปฏิบัติธรรมนั้นมี ๒ วิธี คือสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งจะต้องปฏิบัติควบคู่กันไป โดยเฉพาะวิปัสสนากัมมัฏฐานถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิบัติ ถ้าผู้ปฏิบัติยังไม่สามารถยกจิตเข้าสู่วิปัสสนาญาณได้ การบรรลุมรรคผลจะไม่เกิดขึ้นเลย ผลจากการเผยแผ่ศาสนาธรรมที่ทำให้ประชาชนจำนวนมากเกิดศรัทธา ออกบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาหนึ่งในนั้น คือ พระเวรตะ

^๑ วิมหา. (ไทย) ๑ / ๑๘ / ๒๕.

^๒ วิ.จุ. (ไทย) ๗ / ๔๔๕ / ๓๙๑.

ซึ่งมีบทบาทช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านพำนักอยู่ในป่าไม้ตะเคียนจึงมีชื่อว่า เรวตขทิวรณียะ บิดาชื่อวังคันตพราหมณ์ มารดาชื่อนางสารพราหมณ์ เกิดที่แคว้นมคธ เป็นคนวรรณะพราหมณ์ เรวตะ เป็นบุตรชายคนเล็กของครอบครัวซึ่งเหลืออยู่คนเดียวเพราะพี่ ๆ บวชกันหมดแล้ว

บิดาและมารดาจึงหาวิธีผูกมัด โดยจัดให้แต่งงานตั้งแต่มียายุได้ ๗ ขวบ ครั้นถึงวันแต่งงาน บิดาและมารดาแต่งตัวให้เรวตะอย่างภูมิฐาน นำไปยังบ้านของนางกุมาริกา ขณะทำพิธีมงคลสมรสตน้าสังข์ได้นำญาติผู้ใหญ่ทั้ง ๒ ฝ่ายไปอวยพร เมื่อถึงลำดับยายแห่งนางกุมาริกาซึ่งมีอายุ ๑๒๐ ปีเข้ามาอวยพร คนทั้งหลายให้พรคู่สมรสทั้งสองว่าขอให้มียามันขวัญยืนเหมือนกับยายนี้ เรวตะได้ฟังดังนั้น มองดูคุณยาย ผมหงอก ฟันหัก หนังเหี่ยว หลังโก่ง เนื้อตัวสั่นเทา รู้สึกสลดใจกับการที่ตนเองจะต้องอยู่ในสภาพเช่นนั้นในวันหนึ่งข้างหน้า เมื่อเสร็จพิธีญาติจึงพาเขากลับบ้าน ในระหว่างทางเขาได้หาอุบายหนีไปยังสำนักของภิกษุผู้อยู่ป่าแล้วขอบรรพชากับท่าน ภิกษุนั้นก็จัดการบวชให้เพราะพระสารีบุตรได้สั่งไว้ว่า ถ้าน้องชายของท่านมาขอบวชให้บวชได้เลย เพราะโยมบิดาและมารดาของท่านเป็นมิชฌาติกุณฺฐิ ในกาลต่อมากครั้งเมื่อสามเณรเรวตะเรียนกัมมัญฐานในสำนักอุปัชฌาย์อาจารย์แล้ว ได้ไปอาศัยอยู่ในป่าไม้ตะเคียนบำเพ็ญเพียรภาวนาในไม่ช้าก็ได้บรรลุพระอรหัตผล เป็นพระชีณาสพอยู่จบพรหมจรรย์ แม้ไม่มีตำราใดกล่าวว่พระเรวตะมีพระเถระรูปใดมาเป็นสัทธีวิหาริกและอันเตวสิกก็ตาม แต่ปฏิบัติเกี่ยวกับการอยู่ป่าของท่านก็นำมาซึ่งความเลื่อมใสของผู้ที่ได้รู้จักในสมัยนั้น แม้แต่องค์พระศาสดาและมหาสาวกยังไปเยี่ยมพระเถระถึงป่าไม้ตะเคียนที่ท่านจำพรรษาอยู่ เพราะเหตุที่พระเถระนี้ชอบอาศัยอยู่ในป่า พระศาสดาจึงตั้งไว้ในตำแหน่งอันเลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร

เมื่อศึกษาประวัติของพระเรวตขทิวรณียเถระโดยสังเขป ท่านเป็นพระอรหันตรูปหนึ่งในอสีตอริยสาวก ที่มีจริยวัตรน่าสนใจ เหมาะแก่การศึกษาของพุทธบริษัทและชนรุ่นหลังผู้มีความสนใจในพระพุทธศาสนาสืบต่อไป ผู้วิจัยมีความศรัทธาอย่างแรงกล้าที่จะศึกษาการบรรลุธรรมของพระเรวตขทิวรณียเถระในด้านการบรรลุธรรม การประพฤติปฏิบัติ ทั้งด้านการบำเพ็ญเพียรบารมีในชาติปัจจุบันและในอดีตชาติ และเหตุปัจจัยต่อการบรรลุธรรมในการเจริญสมณะและวิปัสสนาภาวนาจนเป็นเหตุทำให้ท่านบรรลุธรรม ได้ถึงแล้วซึ่งความเป็นพระอรหันต์ รวมถึงประวัติตั้งแต่เกิดจนกระทั่งออกบวชและนิพพาน เพื่อจะเป็นแนวทางให้พุทธบริษัทรุ่นหลังได้ศึกษา เป็นการแก้แค้นแก่การปฏิบัติพัฒนาตนตามแนวทางวิปัสสนา^๓ ของท่านอีกด้วย อีกทั้งยังรู้ความเป็นมาเป็นไปของ

^๓ พระราชมุนี (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗๖.

พระเถระว่า แต่ละท่านมีคุณธรรมเด่นในเรื่องใดบ้าง สร้างบารมีไว้มากน้อย หรือมีความต่างกัน
แนวทางใดบ้าง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาประวัติการสั่งสมบารมีและการบรรลุธรรมของพระเรวตขทิวรณียเถระ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ การบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ แนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ การสั่งสมบารมีและการบรรลุธรรมของพระเรวตขทิวรณียเถระเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษา
การบรรลุธรรมของพระเรวตขทิวรณียเถระ ผู้วินิจฉัยมุ่งศึกษาโดยอาศัยหลักฐานและข้อมูลจากแหล่ง
ต่าง ๆ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้า
สิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสสที่เกี่ยวข้องมี
คัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นต้น

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารการศึกษาชีวประวัติความเป็นมาปฏิบัติ
และปัจจัยที่เอื้อต่อการบรรลุธรรมของพระเรวตขทิวรณียเถระ และศึกษาหลักปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน
และแนวทางปฏิบัติในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยมุ่งศึกษาโดยอาศัยหลักฐาน และข้อมูลจาก
แหล่งต่าง ๆ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้า
สิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ คัมภีร์ อรรถกถา ฎีกา และ คัมภีร์อื่น ๆ มี
คัมภีร์วิสุทธิมรรค แปลเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธปาโมกข์ (อาจ อาสภมมหาเถร) บริษัทประยูร
วงศ์พรินต์ติ้งจำกัด เป็นต้น

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาการบรรลุธรรมของพระเรวตขทิวรณิเถระ ในหนังสือมหาสติปัฏฐานสูตร พระไตรปิฎกและอรรถกถาวิปัสสนาจารย์และรู้แจ้งในชาตินี้ วิปัสสนาธุระ โพธิปักขิยธรรม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นข้อความ (Texts) อันเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน และแนวทางปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมของพระเรวตขทิวรณิเถระ

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย ที่ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความไว้เพื่อความเข้าใจง่ายดังนี้

๑.๕.๑ การบรรลุธรรม หมายถึง การรู้แจ้งอริยสัจ ๔ เข้าถึงกระแสแห่งธรรมที่เป็นไปตามลำดับขั้นตอน จนสามารถบรรลุถึงโลกุตตรธรรม ๔ คือ มรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑ สำเร็จเป็นพระอริยบุคคล ระดับต่าง ๆ มีพระโสดาบัน เป็นต้น

๑.๕.๒ ชั้น ๕ หมายถึง ตัวตนหรือชีวิตของตน อันประกอบด้วยฝ่ายรูปและฝ่ายนาม ที่แยกออกเป็น ๕ ชั้นหรือกอง อันประกอบด้วย รูป (กาย), เวทนา, สัญญา, สังขาร, วิญญาณ^๔

๑.๕.๓ วิปัสสนา หมายถึง ความรู้แจ้งและเห็นจริงสามารถแยกแยะรูป นาม ชั้น ๕ อันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ได้จริง รู้แจ้งพระไตรลักษณ์ และวิชากัปปิมุตติ อันเป็นเหตุให้สิ้นอาสวะ

๑.๕.๔ พระเรวตขทิวรณิเถระ หมายถึง พระอรหันต์รูปหนึ่ง และเป็นน้องชายคนสุดท้องของพระธรรมเสนapati (พระสารีบุตร) เป็นพระเถระรูปหนึ่งในอัสสัมภาสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเอตทัคคะทางด้านอยู่ป่าเป็นวัตร

๑.๕.๕ อริยสัจ ๔ หมายถึง หลักคำสอนหนึ่งของพระโคตมพุทธเจ้าแปลว่าความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค^๕

๑.๕.๖ เอตทัคคะ หมายถึง ตำแหน่งอันยอดเยี่ยมสูงสุดที่พระพุทธเจ้าประทานให้แก่พระสาวกทั้งฝ่ายภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีความสามารถมีความชำนาญเป็นพิเศษเฉพาะด้าน เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ได้รับตำแหน่งนั้น พระเรวตขทิวรณิเถระเป็นเอตทัคคะทางด้านเป็นเอตทัคคะทางด้านอยู่ป่าเป็นวัตร

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

^๔ พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ), *คู่มือมนุษย์ ฉบับสมบูรณ์*, (กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๑๔.

^๕ พระเรวตขทิวรณิเถระ สังฆนายกมหาเถระ, *อริยสัจ ๔*, แปลโดย ดร. สุนทร พลามินทร์, (นครปฐม: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี เอไอ เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๙.

๑.๖.๑ คัมภีร์พระพุทธานุศาสนาเถรวาท

๑) คัมภีร์พระไตรปิฎก ที่แสดงพระบาลีเกี่ยวกับวิปัสสนาไว้หลายแห่ง เช่น ทีฆนิกาย ภาค ๓ หน้า ๑๗๙-๒๒๘ มัชฌิมนิกาย ภาค ๒ หน้า ๑๖๒ สังยุตตนิกาย ภาค ๒ หน้า ๔๘๕ อังคุตตรนิกาย ภาค ๑ หน้า ๖๒ ปฏิสัมภิทามรรค หน้า ๒๒, ๒๗, ๕๖, ๑๑๔, ๑๙๖, ๒๘๑, ๒๘๔, ๒๘๗, ๒๙๑, ๓๒๗, ๓๔๔ เช่นในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๑ ได้แบ่งการปฏิบัติวิปัสสนาไว้ ๓ นัย คือ สมถยานิกนัย วิปัสสนายานิกนัย และยুক্তนัย^๖

๒) คัมภีร์อรรถกถา แสดงข้อความ อธิบายพระบาลีเกี่ยวกับวิปัสสนาไว้หลายแห่ง เช่น ในคัมภีร์อรรถกถา ขุททกนิกาย ธรรมบท แสดงข้อความไว้ว่า อูระนี้คือ การเริ่มตั้งความเสื่อมและความสิ้นไปในอรรถภาพของภิกษุผู้มีความประพฤติเบาพร้อม ยินดีแล้วในเสนาสนะอันเจียบสงัด เจริญวิปัสสนาด้วยอำนาจที่ทำให้เป็นไปโดยติดต่อกัน จนถือเอาพระอรหัตต์ไว้ได้ นี่คือนิวิปัสสนาอูระ^๗

๓) คัมภีร์ฎีกา แสดงข้อความ อธิบายเกี่ยวกับสติปัฏฐานไว้หลายแห่ง เช่น ปรมัตถทีปนีมหาฎีกาใหม่ ได้อธิบายเหตุที่พระพุทธองค์ควรจะตรัสพระบาลีว่า “จตตาริ สติปัฏฐานานิ” แต่ตรัสเป็น “จตตาริ สติปัฏฐานา”^๘ เพราะทรงมุ่งเอาคำว่า “ธรรมคือสติ” เป็นตัวประธานในสัมปยุตธรรมทั้งหลายที่เกิดรวมในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา^๙

๔) ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค พระพุทธโฆษาจารย์ ได้อธิบาย เกี่ยวกับวิปัสสนาไว้หลายที่ เช่น แสดงภูมิของปัญญาในชั้นธนิเทศว่า ธรรมทั้งหลายอันแยกประเภทเป็น ชันธ อายตนะ ธาตุ อินทรีย์ สัจจะ และปฏิจจสมุปบาท เป็นภูมิของปัญญานี้ เป็นต้น^{๑๐}

๑.๖.๒ เอกสารวิชาการพระพุทธศาสนา

๑) สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “อริยวังสปฏิปทา ปฏิปทาอันเป็นวงศ์แห่งพระอริยะเจ้า” มีเนื้อความว่า ผู้บรรลุมรรคผลแล้ว มักมีสภาพจิตแตกต่างไปจากเดิมเหมือนเกิดใหม่ ศรัทธาที่เป็นความเลื่อมใส เพราะธรรมเหล่านั้นมีกำลังแก่กล้า เมื่อผ่านไปหลายชั่วโหมงหรือหลายวัน ธรรมดังกล่าวจะค่อย ๆ ลดกำลังลง เขาย่อมสามารถกำหนดได้อย่างชัดเจน บาง

^๖ ดูรายละเอียดใน ขุ.ป. (บาลี) ๓๑/๑/๔๑๓., ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๑/๔๑๓.

^๗ ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๗.

^๘ คำว่า “ปัฏฐาน” เป็นนปุงสกลิงค์ ควรจะมีรูปเป็น จตตาริ สติปัฏฐานานิ” แต่ตรัสเป็นรูปคำปุงสกลิงค์ “จตตาริ สติปัฏฐานา”

^๙ ดูรายละเอียดใน พระมหาแสวง โชติปาโล, พุทธวิทยานำรู้เล่ม ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐๗.

^{๑๐} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๒๐.

ท่านจะรู้สึกเหมือนเบาสบายจนกระทั่งไม่ยากกำหนดหรือรู้สึกว่าย่างพ้อแล้วความรู้สึกนี้เป็นความสันโดษของผู้ที่หวังบรรลุผลขั้นแรก

๒) พระดร.วัลโปละ ราหุละ แสดงหลักการของสติไว้ในหนังสือเรื่อง “What the Buddha Taught” ว่า การเจริญจิตตภาวนา (พัฒนาจิต) ซึ่งเป็นรูปแบบที่สำคัญ ได้ผลจริงและเป็นประโยชน์อย่างมากคือการมีสติรู้เท่าทันในกิจใด ๆ ก็ตามที่กำลังทำอยู่ ไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือทางวาจา ระหว่างการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัว เรื่องสาธารณะ หรือในด้านอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นขณะเดิน ยืน นั่ง นอน เขยียดหรือคู้แขน หรือแม้กระทั่งกำลังตอบสนองการเรียกร้องทางธรรมชาติ (ขับถ่าย) ในกิจกรรมเหล่านี้และอื่น ๆ ควรมีสติรู้เท่าทันอย่างเต็มเปี่ยม^{๑๑}

๓) พระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหาภิกษุผู้มีฐานาจารย์ยะ แสดงแนวทาง การปฏิบัติวิปัสสนาไว้ในหนังสือ “วิปัสสนาที่ปณีฎีกา” ว่า หลักในการเจริญวิปัสสนานั้น พึงเริ่มแต่สิ่งที่เห็นได้ง่ายและชัดต่อรูป ในอารมณ์ที่กำหนดนั้น นามเป็นอารมณ์ที่ละเอียดประณีต เห็นได้ยากยิ่งกว่ารูป ดังนั้นในระยะเริ่มแรกของวิปัสสนาญาณบุคคล พึงให้กำหนดรูปก่อน^{๑๒}

๔) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายไว้ใน “พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ” ว่า ความหมดจดแห่งญาณทัสสนะ คือ ความรู้ในอริยมรรค ๔ หรือมรรคญาณ (ญาณที่ ๑๔ ในญาณ ๑๖) นั้นเอง ซึ่งเกิดถัดจากโคตรภูญาณ เมื่อมรรคญาณ เกิดแล้ว ผลญาณ (ญาณที่ ๑๕: ในญาณ ๑๖) ก็เกิดขึ้นในลำดับถัดไปจากมรรคญาณนั้น ๆ ตามลำดับของแต่ละขั้นของความเป็นอริยบุคคล ความเป็นอริยบุคคล ย่อมเกิดขึ้นโดยวิสุทธิ ข้อนี้อันเป็นการบรรลุเป้าหมายสูงสุดแห่งวิสุทธิหรือไตรสิกขา ถัดจากบรรลุผล ด้วยมรรคญาณและผลญาณ แล้วก็จะเกิดญาณ อีกอย่างหนึ่งขึ้นพิจารณาผล เรียกว่า ปัจจเวกขณญาณ^{๑๓}

๕) ธรรมสภาแสดงประวัติพระเวทขทิวรนิยเถระไว้ในหนังสือ ๘๐ พระอรหันตสาวก ฉบับสมบูรณ์เพื่อการศึกษาค้นคว้าอ้างอิงในพระไตรปิฎกพบว่า พระอัญญาโกณฑัญญะเถระ ก่อนนั้นเป็นพราหมณ์ได้ฟังธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรรลุธรรมเป็นโสดาบันโดยธรรมชื่อ

^{๑๑} พระดร.วัลโปละ ราหุละ, What the Buddha Taught (พระพุทธองค์ทรงสอนอะไร), แปลโดย ดร.สุนทร พลามินทร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๒), หน้า ๙๖.

^{๑๒} พระดร.ภิกษุทันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหาภิกษุผู้มีฐานาจารย์ยะ, วิปัสสนาที่ปณีฎีกา ฉบับพิมพ์รวมเล่มใน ๑๐๐ ปี อัครมหาภิกษุผู้มีฐานาจารย์ยะ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓๑.

^{๑๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), “พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ”, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๖๔.

ว่า ธรรมจักรกับปวัตตนสูตร ส่วนพระรัฐบาลได้ฟังธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรรลุลุธรรมชื่อว่า อนุบุพพิกาและอริยสัจ ๔ บรรลุลุพระอรหันต์^{๑๔}

๑.๖.๓ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) พระครูสาครสุทธีธรรม (ดิลก กิตติติลโก) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ ระหว่าง จริตกับการบรรลุลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ” พบว่า การบรรลุลุธรรมในทาง พระพุทธศาสนา หมายถึง การทำให้แจ้ง เพราะผู้ที่บรรลุลุธรรมคือ ผู้รู้ความหมายคุณค่าของชีวิต โดยความเป็นขั้นเป็นต้น ที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ พระพุทธองค์ทรงเข้าใจในหลักธรรมชาติ ที่มี อยู่ตามเป็นจริง เห็นกรรมของสรรพสัตว์ พบความสุขที่แท้จริง^{๑๕}

๒) พระมหาอำนาจ อานนโท (จันทร์เปล่ง) ศึกษาเรื่อง “การบรรลุลุธรรมในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า การบรรลุลุธรรมนั้น สิ่งสำคัญประการแรก คือ การศึกษา หลักธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงไว้ โดยเฉพาะโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ประกอบด้วย สติปัฏฐาน ๔ สัมปทาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ และมรรค ๘ ธรรมแต่ละหมวดมีความสมบูรณ์อยู่ในตัว ผู้ปฏิบัติจะถือธรรมหมวดไหนในการปฏิบัติ ก็ สามารถบรรลุลุธรรมได้เช่นเดียวกัน และมูลเหตุให้บรรลุลุธรรมของพระอริยสาวกขึ้นอยู่กับอุปนิสัย และบารมีของแต่ละรูปจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า งานวิจัยที่นำมาอ้างอิงเป็นการวิจัยหัวข้อธรรมในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการศึกษาบรรลุลุธรรมของพระอสีติมหาสาวกบางรูปและกล่าวถึงการสั่งสมบารมี เพื่อการบรรลุลุธรรมของพระสาวกทั่วไป พร้อมทั้งแนวทางปฏิบัติธรรมเต็มรูปแบบ ทั้งสมณะภาวาและวิปัสสนาภาวา ที่กล่าวมาเป็นการปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้นในแง่มุมอย่างอื่นเท่านั้น^{๑๖}

๓) พระมหาสุชน ยสสีโล (ผลชอบ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง วิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา จากการวิจัยสรุปว่า วิปัสสนากรรมฐานเป็นคำสอนแนวปฏิบัติทางด้านจิต เพราะในร่างกายของมนุษย์เรามีใจเป็นใหญ่ ใจเป็นหัวหน้า ทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จจากใจ เมื่อบุคคลตั้งใจไว้ดีแล้ว ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นชนชาติใด อยู่ในประเทศใดใช้ภาษาใด เป็นคนมีฐานะ

^{๑๔} ธรรมสภา, "๘๐ พระอรหันต์ ฉบับสมบูรณ์", (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมมิก จำกัด , ๒๕๔๗), หน้าที่ ๑๐,๕๘.

^{๑๕} พระครูสาครสุทธีธรรม (ดิลก กิตติติลโก), “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริตกับการบรรลุลุธรรม ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๖),หน้าที่ ๒๔

^{๑๖} พระมหาอำนาจ อานนโท (จันทร์เปล่ง) ศึกษาเรื่อง “การบรรลุลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๖)

ร่ำรวยหรือเป็นคนยากจน เมื่อปรารถนาความสุข ความสงบที่แท้จริงแล้ว ไม่ต้องไปแสวงหาที่อื่นใด ค้นหาได้ภายในจิตใจของเราเอง เพราะความทุกข์หรือความสุขเกิดขึ้นจากใจทั้งนั้น^{๑๗}

๔) พระมหาไพฑูรย์ จนทโก (หล่อสุวรรณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “โคตรภูญาณในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๗ เดือน” สรุปว่า โคตรภูญาณนี้ หรือ ญาณข้ามโคตร หมายถึง การข้ามโคตรของปุถุชนไปสู่โคตรของอริยชนนี้มีลักษณะที่ต่างจากจิตทั่ว ๆ ไป เป็นการละจากอารมณ์ที่กำหนดอยู่อันเป็นสังขารทั้งรูปนามนั่นเอง โดยมีอาการมุ่งตรงสู่ความดับที่เรียกว่า นิพพานเป็นอารมณ์ จิตดวงนี้มีชื่อเรียกว่า โคตรภูขวนจิต ส่วนดวงปัญญาที่เกิดกับจิตดวงนี้เรียกว่า โคตรภูญาณ เพราะมีลักษณะกำหนดความดับแห่งรูปนามเป็นอารมณ์อยู่ ซึ่งจะแตกต่างกับจิตดวงอื่นตรงที่ จิตดวงอื่นนั้นอยู่นอกอารมณ์ แต่จิตดวงนี้เมื่อละทิ้งนามรูปที่กำหนดอยู่นั้นแล้วจะแล่นเข้าสู่निพพาน^{๑๘}

๕) พระพงศกร จิตวิโส (เรื่องศิลป์ประเสริฐ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการใช้สัมมาสติของ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ)” ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานคือ การฝึกจิตด้วยสติสัมปชัญญะทำให้จิตสงบและเกิดปัญญาในปัจจุบันประเทศไทยมีสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานหลายแห่ง ที่มีรูปแบบในการปฏิบัติแตกต่างกันแต่มีจุดหมายเดียวกันคือการพัฒนาปัญญาจากการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานซึ่งจะทำให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคม การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยการใช้สัมมาสติ มีคุณค่าต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการน้อมนำเข้าสู่โลกุตตรธรรมตามลำดับ จนถึง การบรรลุมรรคผล นิพพาน^{๑๙}

๖) พระมหาเกียรติขจร อภิวณโณ (อะสงค์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญเถระ” พบว่า การบรรลุธรรม เป็นความรู้แจ้งอริยสัจ ๔ เข้าถึงกระแสธรรมตามลำดับโลกุตตรธรรม ๔ คือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ เป็นอริยบุคคล ๔ ระดับ คือ พระโสดาบัน ละสังโยชน์ได้ ๓ ประการ มีสัkkายทิฏฐิเป็นต้น, พระสกทาคามีละสังโยชน์ได้ ๓ ประการ

^{๑๗} พระมหาสุธน ยสสิโล (ผลชอบ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

^{๑๘} พระมหาไพฑูรย์ จนทโก (หล่อสุวรรณ), “ศึกษาวิจัยเรื่องโคตรภูญาณในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๗ เดือน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๙} พระพงศกร จิตวิโส (เรื่องศิลป์ประเสริฐ), “ศึกษาวิเคราะห์ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการใช้สัมมาสติของ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ)”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

พร้อมทั้งทำราคะ โทสะ และโมหะให้เบาบางลงด้วย, พระอนาคามีละสังโยชน์เบื้องต้นได้ ๕ ประการ, พระอรหันต์ ละสังโยชน์ได้ทั้ง ๑๐ ประการ เป็นสมุจเฉทปหาน^{๒๐}

๗) พระมหาสมชาย สุธะเทโว (สิงหา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระจุฬป็นถกเถระ” พบว่า การบรรลุธรรม คือ การเข้าถึงโลกุตตรธรรม ๙ มี มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ เข้าสู่ความเป็นพระอริยบุคคลมีพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ตามลำดับ ด้วยการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ มีกายานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นเบื้องต้นเพื่อให้เห็นประจักษ์แจ้งในไตรลักษณ์ คือ อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ และอนัตตลักษณะ ตามความเป็นจริงของธรรมชาติ ประกอบกับการสร้างบารมี เพื่อเป็นแรงผลักดันในการบรรลุธรรมมาแล้วในอดีตชาติ และบำเพ็ญบารมีให้บริบูรณ์ในชาติสุดท้าย^{๒๑}

๘) เจ้าอธิการจอย ธรรมกาโม (ฤทธิ์บันเริง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระมหากัสสปเถระ” การบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ของพระมหากัสสปเถระได้ปฏิบัติโดยอาศัยกระบวนการขัดเกลา คือ ๑. ถือธุดงค์ ๑๓ ข้อ เพื่อทำลายโลภะ ๒. การเจริญสติอยู่ในกาย เวทนา จิต และธรรมอย่างต่อเนื่อง การฝึกกายานุปัสสนานี้ สติจะมีกำลังเข้มแข็งพอสมควรแล้วเพื่อความสังวร (สติสังวร) เป็นการข่มกันราคะ สติสมาธิย่อมมีกำลังขึ้น ก็เลสมารยอมไม่ได้ช่อง ไม่ได้โอกาส นี่เป็นหนทางปฏิบัติที่จะนำพาให้เหล่าสัตว์บรรลุถึงพระนิพพาน^{๒๒}

๙) พระศิริชัย ภูริญาโณ (แห่นิม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระปุลณณมันตานีบุตรเถระ” พบว่า แนวทางปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมของพระปุลณณมันตานีบุตรเถระ ท่านเป็นพระอรหันต์ประเภทเจโตวิมุตติ (สมถยานิก) มีการปฏิบัติโดยสมณะนำวิปัสสนา โดยได้สัมผัสวิโมกข์อันละเอียด ล่วงรูปสมบัติได้รูปสมบัติ ด้วยกายและสันทะสวะทั้งปวง เพราะเห็น (อริยสัจ) ด้วยปัญญาดังนั้นแนวทางปฏิบัติของท่าน คือ ได้มาน ๘ ประกอบด้วยรูปมาน ๔ คือ ปฐมมาน ทุตติมาน ตติยมาน จตุตถมานและอรูปมาน ๔ ประกอบด้วย อากาสาณัญจายตนะ วิญญาณัญญ

^{๒๐} พระมหาเกียรติขจร อภิวณฺโณ (อะสงค์), “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญเถระ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (วิปัสสนาภาวนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๑} พระมหาสมชาย สุธะเทโว (สิงหา), “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระจุฬป็นถกเถระ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (วิปัสสนาภาวนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๒} เจ้าอธิการจอย ธรรมกาโม (ฤทธิ์บันเริง), “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระมหากัสสปเถระ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (วิปัสสนาภาวนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

จายตะนะ อากิญจัญญายตะนะ เนวสัณญานาสัณญายตะนะ แล้วเจริญวิปัสสนาโดยการปฏิบัติในสติปัฏฐาน ๔ คือ จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน แล้วจึงบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์^{๒๓}

๑๐) พระสุชาติ ธมมธโช (แช่เจีย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระโปฐิลเถระ” พบว่า ท่านกำหนดรู้อารมณ์ทางทวารทั้ง ๖ ได้แก่กับ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นทางรับอารมณ์ผ่านเข้ามา จัดเป็นการเจริญในสติปัฏฐาน ๔ ในอายตนะบรรพ เป็นอัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ซึ่งกิเลสเปรียบเสมือนตัวเหี้ย สามเณรสอนให้ปิดช่องอื่น ๆ เสียก่อน ให้เหลือแต่ใจช่องเดียว ให้มีสติรู้เท่าทันความรู้สึกทางจิตใจของตนเอง ตามพิจารณาไป เห็นความเกิดดับของความเป็นจริงก็ได้บรรลอรหันต์ในพระพุทธศาสนา^{๒๔}

๑๑) พระวีระพงษ์ วีรวโร (ภูงามติ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแบบอัมมูตัจจนัย: เฉพาะกรณีการบรรลุธรรมของพระอานนท์” พบว่าจากการศึกษาพบว่าอัมมูตัจจนัยคือ วิธีการปฏิบัติวิปัสสนาด้วยการเจริญวิปัสสนามีใจถูกอุทัจจะในธรรมกันไว้คือสภาวะที่ทำให้วิปัสสนามัวหมองข้องขัดสภาพน่าชื่นชม ซึ่งเกิดแก่ผู้เจริญวิปัสสนาในขั้นที่เป็นวิปัสสนาอย่างอ่อน(ตรุณวิปัสสนา) แต่กลายเป็นโทษเครื่องเศร้าหมองแห่งวิปัสสนา โดยทำให้เข้าใจผิดว่าตนบรรลุผลแล้วจึงชะงักหยุดการปฏิบัติเสีย หรือที่เรียกกันว่าวิปัสสนูปกิเลส ธรรมที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติวิปัสสนาอัมมูตัจจนัย คือ วิปัสสนูปกิเลส ๑๐ ผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนาจนบรรลุถึงอุทยัพพญาณมักจะพบกับวิปัสสนูปกิเลสคือธรรมที่ทำให้วิปัสสนามัวหมองถ้าผู้ปฏิบัติไม่รู้เท่าทันก็จะทำให้การเจริญวิปัสสนาไม่ก้าวหน้าวิปัสสนูปกิเลสเป็นอุปกิเลสแห่งวิปัสสนาเป็นสภาพน่าชื่นชมแต่ที่แท้เป็นโทษเครื่องเศร้าหมองแห่งวิปัสสนาซึ่งเกิดแก่ผู้ได้วิปัสสนาอ่อน ๆ ทำให้เข้าใจผิดว่าตนบรรลุผลแล้วจึงไม่ดำเนินก้าวหน้าต่อไปในวิปัสสนาญาณอุปกิเลสมี ๑๐ ประการคือ“โอกาสญาณปิติปัสสัทธิสุขอธิโมกข์ปัสสัทธิอุเบกขาอันกัณติ”วิปัสสนูปกิเลสจะเกิดขึ้นแก่นักปฏิบัติธรรมเมื่อเจริญวิปัสสนาจนเข้าสู่อุทยัพพญาณอย่างอ่อนแล้ว^{๒๕}

๑๒) พระหิรัญชัย ปรุกโกโม (บ่อทอง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระสิวลีเถระ” พบว่า การบรรลุธรรม คือ การบรรลุโลกุตตรธรรม ๙ โดยการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เจริญสมณะและวิปัสสนา ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ตามแนวทางแห่งวิสุทธ ๗ เพื่อให้ได้บรรลุ

^{๒๓} พระศิริชัย ภูริญาโณ (แช่นิม), “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระปุลณมณฺฑานันตเถระ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (วิปัสสนาภาวนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๔} พระสุชาติ ธมมธโช (แช่เจีย), “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระโปฐิลเถระ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (วิปัสสนาภาวนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๕} พระวีระพงษ์ วีรวโร (ภูงามติ), “ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแบบอัมมูตัจจนัย : เฉพาะกรณีการบรรลุธรรมของพระอานนท์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (วิปัสสนาภาวนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ญาณ ๑๖ เพื่อรู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจ ๔ ในพระพุทธศาสนาเรียกบุคคลผู้บรรลุธรรมวิเศษมี
โศดาปัตติมรรคเป็นต้นว่า “พระอริยบุคคล” มีทั้งหมด ๔ บุคคล ๘ จำพวก ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้ถึงฝั่งคือ
พระนิพพานตามลำดับ มีการดำเนินชีวิตโดยมีสติคุมครองตลอดเวลา^{๒๖}

๑๓) พระสันต์ทัศน์ คมภิรมย์ (สินสมบัติ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบรรลุ
ธรรมของพระมาลากยบุตรในมาลากยปุตตสูตร” พบว่า มาลากยปุตตสูตร เป็นหลักธรรมคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้า อยู่ในสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย เล่มที่ ๑๘ ข้อ ๙๕ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระมาลากยบุตร เหตุเกิดของพระสูตรคือ
พระมาลากยบุตรได้ทูลขอโอกาสแก่พระพุทธเจ้าในการแสดงธรรมโดยย่อเกี่ยวกับอายตนะ รูปแบบ
ของมาลากยปุตตสูตรเป็นการสนทนาแบบถาม-ตอบ^{๒๗}

๑๔) พระสมรัตน์ โรจนพโล (เรืองบุญ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบรรลุธรรม
ของพระมหาปันถกเถระ” พบว่า พระมหาปันถกเถระ เป็นผู้หนึ่งที่บรรลุพระอรหันต์ ด้วยการเจริญ
สมณำหนักรูปสมาธิ ที่เรียกว่า สมณานิคม ท่านเจริญสมณะ เป็นผู้ชำนาญในการเข้า-ออก อรูปฌาน
๔ เข้าสมาบัติ ออกจากฌานแล้วพิจารณาด้วยวิปัสสนา ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ โดยตั้งความ
ปรารถนาว่า เมื่อเรายังถอนลูกศรคือตัณหาขึ้นไม่ได้ ขอจงดูความเพียรความบากบั่นของเรา อยู่เพียง
๒ อิริยาบถ คือ เดินจงกรมและยืนเท่านั้น ท่านออกจากอรูปสมาบัติแล้วเจริญวิปัสสนา มีองค์ฌาน
เป็นประธาน เจริญวิปัสสนาก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์^{๒๘}

ดังนั้น จากการที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าพบว่า ยังไม่มีผู้วิจัยท่านอื่น ๆ ค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่อง
ของพระเรวตขทรวินัยเถระ เพราะท่านเป็นหนึ่งในอสีติมหาสาวกที่สำคัญรูปหนึ่งในพระพุทธศาสนา
และจริยวัตรของท่านเหมาะสมต่อการศึกษา เพื่อเป็นแบบอย่างและนำมาปฏิบัติตาม จึงเป็นประเด็น
สำคัญของการวิจัย ที่ทำให้ผู้วิจัยตัดสินใจค้นคว้าศึกษาเรื่องนี้ เพื่อเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตและ
ความเข้าใจชีวิตให้ชัดเจนในการใช้ชีวิตแก่นุชนรุ่นหลังต่อไป

^{๒๖} พระหิริญชัย ปรุกโกโม (บ่อทอง), “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระสวลีเถระ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต** (วิปัสสนาภาวนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๗} พระสันต์ทัศน์ คมภิรมย์ (สินสมบัติ), “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระมาลากยบุตรในมาลากยปุตตสูตร”,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (วิปัสสนาภาวนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๖).

^{๒๘} พระสมรัตน์ โรจนพโล (เรืองบุญ), “ศึกษาการบรรลุธรรมของพระมหาปันถกเถระ”, **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต** (วิปัสสนาภาวนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการบรรลุลัทธิธรรมของพระเรวตขทิตรวนียเถระในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาแล้วนำมาสรุปบรรยายเชิงพรรณนา ดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙, คัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมอรรถกถาภาษาไทย แปลชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕ พร้อมทั้งอรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คัมภีร์วิสุทธิมรรค เป็นต้น เกี่ยวข้องแนวทางปฏิบัติเพื่อการบรรลุลัทธิธรรมของพระเรวตขทิตรวนียเถระ เพื่อเป็นการขยายความในเนื้อหาเพิ่มเติมจากคัมภีร์พระไตรปิฎกให้มีความละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

๑.๗.๒ รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร ตำราผลการทางวิชาการและรายงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วิปัสสนานัย, วิปัสสนาทีปนี ฎีกา, วิปัสสนาวงศ์ ในประเทศไทย, In This Very Life รู้แจ้งในชาตินี้, พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, วิปัสสนานิยม เป็นต้น

๑.๗.๓ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ และชั้นทุติยภูมิ มาเรียบเรียงแบบบรรยายเชิงพรรณนา แสดงถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อการบรรลุลัทธิธรรมของพระเรวตขทิตรวนียเถระเป็นรูปแบบองค์ความรู้ใหม่ให้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

๑.๗.๔ เรียบเรียงหลักการและแนวทางการปฏิบัติเพื่อการบรรลุลัทธิธรรมของพระเรวตขทิตรวนียเถระเป็นรูปแบบองค์ความรู้ใหม่

๑.๗.๕ นำข้อมูลที่ตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงเรียบเรียงแบบบรรยายเชิงพรรณนาและนำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบการบรรลุลัทธิธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๒ ได้ทราบแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุลัทธิธรรมในพุทธศาสนา คัมภีร์เถรวาท

๑.๘.๓ ได้ทราบประวัติการสั่งสมบารมีและการบรรลุลัทธิธรรมของพระเรวตขทิตรวนียเถระ